

INHOUDSOPGAVE

SUÏCIDE BIJ DE POLITIEDIENSTEN	1
1. INLEIDING	1
2. PROBLEEMSTELLING	1
3. ONDERZOEKSMETHODE	3
4. DEEL I: KWANTITATIEVE STUDIE	4
4.1. Inleiding	4
4.2. Belgische politiepopulatie na de politiehervorming	5
4.3. Politiesuïcide: absolute cijfers	5
4.3.1. Aantal politiesuïcides per niveau en per geslacht	5
4.3.2. Aantal politiesuïcides in de periode 1993–2003	6
4.4. Vergelijkbare populaties	7
4.4.1. Belgische Krijgsmacht	7
4.4.2. Politie van Nordrhein Westfalen (Duitsland)	8
4.5. Typische kenmerken in het Belgisch onderzoek	9
4.5.1. Geslacht	9
4.5.2. Leeftijdscategorie	9
4.5.3. Plaats van suïcide	10
4.5.4. Gebruikte middel	10
4.5.5. Tijdstip van suïcide	11
4.5.6. Frequentie van suïcide	11
5. DEEL II: KWALITATIEVE STUDIE	12
5.1. Inleiding	12
5.2. Reflecties	12
NOTEN :	16

SUÏCIDE BIJ DE POLITIEDIENSTEN

1. INLEIDING

De vraag naar onderzoek en opvolging van suïcide bij de Belgische politiediensten is niet nieuw. De Parlementaire begeleidingscommissie gaf het Vast Comité van Toezicht op de politiediensten in 1997 reeds de opdracht een onderzoek in te stellen naar het aantal zelfmoorden bij de politie. De publieke aandacht en bezorgdheid omtrent dit probleem bij de politie is namelijk altijd groot geweest. Naar aanleiding van de politiehervorming en de daarmee gepaard gaande onzekerheid voor het politiepersoneel werd de vraag naar onderzoek opnieuw brandend actueel. Het Vast Comité P beschikte reeds over een intensief exploratief onderzoek dat suïcide bij de politie in de periode 1990-1998 in ogenschouw nam. Enerzijds werd hierbij een uitgebreide literatuurstudie gedaan om het subject¹ – we spreken verder van suïcide – te definiëren en beter te kaderen binnen de politie. Anderzijds werd getracht de specifieke determinanten, eigen aan een mogelijk bijzondere populatie zoals de politie, te detecteren.

De kwantitatieve opvolging van dit dossier gebeurde daarna met betrekking tot de suïcidegegevens 1998-2000. Bedoeling van het exploratief onderzoek en vervolgens van zijn initiële opvolging was de suïcide bij de politie te vergelijken met de suïcide bij de totale Belgische populatie. Een vergelijking maken met een aantal specifieke, vergelijkbare doelgroepen zoals de Krijgsmacht of een aantal andere veiligheids- of hulpdiensten bleek toen onmogelijk. Cijfergegevens met betrekking tot suïcide blijken echter over het algemeen weinig beschikbaar en bovendien zijn ze niet altijd even recent. Daarnaast zijn ze niet volledig vergelijkbaar qua populatie. Het gaat hierbij niet enkel om verschillen in geslacht en leeftijd, maar eveneens om een aantal inhoudelijke verschillen zoals de aard van het gebruikte middel of de aard van de omgeving van de persoon. Het politiebestand is actueel opgebouwd uit 88 % mannen, suïcide blijkt in het algemeen, vooral sinds de jaren 90, een 70/30-verhouding man/vrouw te vertegenwoordigen. De politie kan men enkel indelen in leeftijdscategorieën tussen 18 jaar en maximum 60 à 65 jaar. Suïcide blijkt volgens de algemene cijfergegevens juist ook aanwezig te zijn in de jongere en vooral in de oudere leeftijdsklassen. Ondanks deze verschillen wijzen de cijfergegevens vrijwel steeds op een grotere aanwezigheid van suïcide bij politiemensen. De suïcideratio bij de politie lag, volgens dit exploratief onderzoek van 1998, significant hoger dan het gemiddelde bij de Belgische bevolking. Het laatste rapport van het Internationale bureau voor de arbeid, met betrekking tot de urgentiediensten, daterend van 27 januari 2003, meldt dat het aantal suïcides bij de politie veel hoger ligt dan dit van andere gemeentewerkers. Wellicht is de reden te vinden in de hoge mate van stress of juist in de tekortkomingen in de beheersing ervan. In de Verenigde Staten bijvoorbeeld vertegenwoordigt suïcide 13,8 % van de sterfgevallen bij de politie tegenover 3 % voor de rest van de beroepen. In Italië ten slotte ligt het aantal suïcides bij de politie dubbel zo hoog dan dit bij de volledige bevolking².

2. PROBLEEMSTELLING

Suïcide bij de politie kadert men, vanuit het algemeen wetenschappelijk onderzoek, binnen de bestaande maatschappelijke en sociale problematiek. Zelfmoord blijkt voor sommige mensen de oplossing te zijn wanneer ze kampen met een voor hen onoverkomelijk en onbespreekbaar probleem. Suïcide heeft onmiskenbaar een sociale dimensie en confronteert de omgeving met pijnlijke vragen en schuldgevoelens³. Het effect van een dergelijke daad voor de moraal van de sociale groep, waar de suïcidant deel van uitmaakte voor zijn wanhoopsdaad, mag niet onderschat worden. Vaak tast men zonder duidelijk beschreven aanwijzingen in het duister over de mogelijke oorzaken. De etiologie omtrent zelfmoord laat zich heel moeilijk bestuderen⁴. Wel weet men dat het gaat om een veelheid van fysiologische, psychologische en omgevingsfactoren, die elkaar onderling versterken. Inzicht verkrijgen in deze handelingen van zelfdestructie blijkt bijzonder moeilijk en is vooral aan de orde vanuit preventief psychologisch oogpunt, wat niet tot het eigenlijk doel van dit soort onderzoek behoort. Het fenomeen suïcide is echter belangrijk en bijzonder specifiek omdat het juist de politie zelf betreft; suïcide van politiemensen springt namelijk fel in het oog! De dood van een politieman, als gevolg van zelfdoding, raakt de publieke bezorgdheid omdat dit wellicht afbreuk doet aan de voorbeeldrol

die de politie binnen de maatschappij vervult. Daarnaast dragen de interne cultuur, onder andere de solidariteit, maar ook de gesloten politieomgeving op hun beurt bij tot de specificiteit van de gestelde problematiek. Volgens een studie uitgevoerd bij de Nederlandse politie kunnen zowel de stressfactoren als de aspecten die de tevredenheid met betrekking tot het politiewerk weergeven, ingedeeld worden in drie categorieën: (1) de aspecten op organisatorisch vlak; (2) de aspecten die de werkinhoud bepalen en (3) de aspecten die te maken hebben met de effectiviteit van de tussenkomsten. Als organisatorische pijnpunten blijken vooral een mank beleid, een diepgaande herstructurering of een sterke bureaucratisering stress te veroorzaken. De tweede categorie omvat voornamelijk de penibele situaties op emotioneel vlak, een voorbeeld hiervan is de bekommernis omtrent verslaafden of dronken personen bij de uitvoering van de taak. De derde categorie ten slotte betreft de stressfactoren die voortvloeien uit de tekorten inzake het aanreiken van structurele oplossingen. Voorbeelden hiervan zijn het feit eerder de symptomen te bestrijden dan de oorzaken te kunnen pakken, alsook het omgaan als politieambtenaar met de negatieve attitude van de bevolking⁵. Uit studies, die zowel bij de Schotse als de Amerikaanse politie werd gedaan, blijkt bovendien dat stressfactoren nogal vaak gerelateerd zijn aan problemen van organisatorische aard, zoals het personeelsgebrek, het beschikken over onvoldoende middelen, de dwingende tijdslijmieten bij de uitvoering van het werk en een aantal communicatiestoornissen. Stressfactoren zijn veel minder te wijten aan het politiewerk zelf⁶.

Ten slotte zijn er bij de politie een aantal bijkomende voorwaarden aanwezig die de haalbaarheidskansen van een suïcidedaad enorm doen toenemen. Het bezit en het gebruik van een vuurwapen speelt namelijk een veel effectievere rol dan bijvoorbeeld deze van medicatie. We kunnen dan ook veronderstellen dat de politiecontext een enorme invloed heeft op de mogelijke draagwijdte van dit probleem wanneer het zich voordoet binnen het politiemidden.

Niettegenstaande de doelstellingen van het bestaande onderzoek in het verleden perfect kaderden binnen het oogpunt van de opvolging van een doelmatige politiewerking, is het raadzaam bij de verdere opvolging ervan een stap verder te gaan. Het is namelijk niet meer voldoende te weten hoe suïcide bij de politie zich blijvend verhoudt ten opzichte van andere populaties, veeleer dient men bijkomend een zicht te krijgen op de impact van suïcide, als één van de meest sociale en diep geladen emotionele processen, die niet alleen voor een groot stuk plaatsvinden binnen de nabije omgeving van de suïcidant-politieambtenaar, maar deze omgeving op haar beurt in sterke mate gekwetst achterlaten. Dit kan ofwel de basis zijn van een al dan niet tijdelijk gebrek in de doelmatigheid van de politiewerking of er juist, bij de vroegtijdige detectie, op wijzen.

De psycholoog B. Anderson preciseert op basis van analyse dat: *“de politiefunctie op elk moment en wanneer men het minst verwacht kan resulteren in reële disfuncties omtrent de uitvoering van het werk, kan leiden tot gebroken relaties of tot serieuze gezondheidsproblemen én zelfs kan uitmonden in suïcide”*. Niettegenstaande er bijzondere aandacht wordt besteed aan het feit dat politieambtenaren, tijdens de uitvoering van hun functie, geregeld geconfronteerd worden met erg emotioneel kwetsende situaties, blijken de hiërarchische meerderen de zaken soms te verergeren door een gebrek aan medeleven en gevoel in hun omgang met het personeel, terwijl anderzijds de politieambtenaren zelf ook niet vlug hulp inroepen wanneer ze in nood verkeren, omdat men er nog teveel van uitgaat dat de politiecultuur dit helemaal niet toelaat⁷.

De studie van een Canadese auteur wijst er op dat interne druk veel meer schade toebrengt aan de carrière van de politieambtenaar dan de druk die extern uitgeoefend wordt. In feite ligt het vooral aan interne stressfactoren dat politieambtenaren beroepsmatig uitgeput en ontmoedigd geraken, ondermaats presteren of vroegtijdig uit de job vertrekken⁸. De aandacht voor die factoren is dan ook cruciaal in een werkomgeving zoals die van de politie, waarbij men vaak in onregelmatige omstandigheden naar tijd, naar functie en naar actie, uitsluitend op elkaar is aangewezen en waarbij de mogelijkheden tot ventilatie bij spanningen of na mogelijke (traumatische) ervaringen bijzonder klein zijn.

Het onderkennen van deze pluraliteit aan factoren, aanwezig bij elke daad of poging tot suïcide, is fundamenteel omdat het altijd gaat om verschillende risico's die bovendien onderling nauw gerelateerd zijn⁹. We kunnen dus, zoals verschillende auteurs in hun onderzoeken benadrukken, onmogelijk de interne factoren negeren omdat deze stressfactoren aan de basis

kunnen liggen van de psychologische ontregeling van een politieambtenaar die – eerder frequent dan uitzonderlijk – een repercussie hebben op het privé-leven. Een hechte familie, een opmerkelijke entourage of een sociaal vangnet kan de nodige steun en toeverlaat bieden, kan zorgen voor voldoende ventilatie van problemen of kan op een bepaald ogenblik de reddingsboei zijn bij een verhoging van spanningen die te maken hebben met de professionele activiteiten. In tegenstelling vormt de isolatie van een persoon buiten de dienst en werkuren inherent een broeikas voor alle mogelijke stresserende ervaringen, ook deze uit de werkomgeving, omdat juist die uitlaatklep ontbreekt. Het is immers onmogelijk bepaalde ervaringen los te laten wanneer ze voortdurend door het hoofd spelen of verder voor frustratie zorgen; het is als een constant gevecht tegen de bierkaai, tegen het onbegrip van overheden en meerderen, tegen het gebrek aan steun door de collega's en tegen het onverschillig gedrag of onbegrip van de burger.

En zelfs, wanneer men zich dan niet goed in zijn vel voelt, eigenlijk enkel bij gelijken terecht kan uit vrees voor het verlies aan vertrouwen: een politieambtenaar moet immers, niettegenstaande de dagdagelijkse kommer, robuust voorkomen en zeker niet uit het lood te slaan zijn. Toegeven aan zwaktes of aan ontredde betekenen zoveel als dit stereotiep beeld doorprikken; het hoort niet tot de interne gebruiken, het kadert niet in de (sub)cultuur van de politie! Zelfs de gespecialiseerde diensten of personen die de politieorganisatie in het leven riep en waartoe iedereen zich in nood kan wenden, worden weinig uit eigen beweging aangesproken, uit schrik dat dit bezoek bij de collega's bekend zou worden of een geruchtenmolen op gang zou brengen, die hen of hun werk in diskrediet zou brengen. De aanpak, die een politiebeleid al dan niet heeft ingesteld, moet daarom juist in functie van deze bijzondere context worden geëvalueerd.

De doelstellingen van dit vervolgonderzoek liggen daarom niet impliciet in het onderzoek naar de mogelijke oorzaken van suïcide bij de politie zelf, veeleer beoogt het de weergave van het kader waarin deze wanhoopsdaden zich bij de politie voordoen en het vaststellen van de mogelijke tekorten in structurele opvang. Enkel op die manier kan een aangepast maatregelenpakket, in functie van de voorziening of van de heling van een getroffen werkomgeving, uitgewerkt worden. Bovendien mag men veronderstellen dat de aanpak binnen de eengemaakte politiestructuur uniform en gelijkwaardig zal zijn voor iedere politieambtenaar die in nood verkeert.

3. ONDERZOEKSMETHODE

Dit onderzoek handelt in het eerste deel over de kwantitatieve analyse van de suïcidedcijfers bij de politie voor de periode 2001-2003. We trachten hierbij de gegevens zoveel mogelijk te kaderen binnen de specificiteit van de context. De vraag naar het aantal suïcides werd zowel aan de federale politie als aan de korpschefs van de 196 politiezones gesteld. Er werd in eerste instantie enkel gepeild naar de leeftijd van betrokkene, de dienst waartoe hij behoort of behoorde, het aangewende middel alsook de juiste datum van de daad of de poging. Deze indicatoren vormen daarna de basis voor verder onderzoek.

Het tweede deel van het onderzoek betreft een kwalitatieve studie. Niet enkel het kwantitatieve deel vormt hiervoor de basis, bijkomend brengen het persoonlijk dossier en de diepte-interviews elementen naar voor. Elke case wordt binnen zijn omgeving bestudeerd door op vrijwillige basis, zowel een aantal mensen uit de onmiddellijke werkomgeving van de suïcidant, als één of twee naaste personen uit zijn privé-sfeer te bevragen. Het persoonlijk dossier kan aanvullende informatie opleveren in verband met de loopbaan en omtrent de specifieke doelstellingen van betrokkene. Op basis van het exploratief onderzoek en de bijkomende gegevens uit internationale studies is het mogelijk een selectie te maken van een aantal indicatoren, die refereren naar de sociaal-emotionele processen uit de omgeving van de suïcidant. Het zijn deze indicatoren die de achtergrond van de interviews vormen en ook verder aan de basis van een meldingformulier zullen liggen, zodat deze problematiek in de toekomst verder opgevolgd kan worden.

Werkomgeving op het tijdstip van de suïcide

*hogere stress en werkdruk op tijdstip
absenteïsme op tijdstip
verstoorde werkrelaties*

*verstoorde hiërarchische relaties (tucht)
 uitzichtloze situatie met betrekking tot loopbaanplanning
 verlies van een bepaalde functie of werk*

Privé-omgeving op het tijdstip van de suïcide

*relationele problemen (einde relatie, problemen thuis, ...)
 sociale problemen (alleen/verlaten/verlies van de sociale integratie in een groep)
 uitzichtloze financiële of materiële problemen
 medische problemen thuis (ziekte – handicap)
 kende een verlies (dood van een vriend of familielid)*

Achtergrond van betrokkene

*anciënniteit – vakbekwaamheid (specialisatie)
 carrièreverloop (voornamelijk laatste periode)
 verschil in functioneren
 werkfierheid – betrokkenheid
 betrokkenheid – verantwoordelijkheid bij verenigingen buiten het werk*

Toestand van betrokkene

*nam medicatie naar aanleiding van depressie
 verslaving (alcohol, drugs, gokken, ...)
 had een psychische stoornis/persoonlijkheidsproblemen
 was ongeneeslijk ziek
 verlies van een bepaalde status of positie*

Wijze van heengaan

*plotse gebeurtenis
 aangekondigde gebeurtenis (afscheidsbrief, telefoon)
 kon uit bepaalde symptomen worden afgeleid
 deed voordien al een poging*

4. DEEL I: KWANTITATIEVE STUDIE

4.1. INLEIDING

De laatst beschikbare statistieken van het NIS met betrekking tot de voornaamste oorzaken van dood zijn deze van het jaar 1997. Op de 103 800 registraties van sterfte is het percentage zelfmoorden voor dat jaar hoger dan het aantal verkeersdoden dat 1,4 % van het totaalcijfer bedroeg. Namelijk dat van suïcide vormt 2,1 %, onderverdeeld in 1,5 % bij de mannen en 0,6 % bij de vrouwen, hetzij een totaal van 2 146 suïcides. Dit aantal is relatief constant te noemen daar het gemiddelde per jaar voor de periode 1994–1997 2 117 suïcides bedraagt. Toch blijkt dit fenomeen één van de grootste doodsoorzaken te zijn van het voortijdig overlijden in België. In het Brussels Gewest bijvoorbeeld komt suïcide na hartziekte en longkanker bij de mannen en zelfs onmiddellijk na borstkanker bij de vrouwen¹⁰. Suïcide in het algemeen, gebeurt bij mannen voornamelijk door ophanging, op de tweede plaats komt het gebruik van een wapen of explosieven, gevolgd door het nemen van medicatie of andere gifmiddelen en ten slotte suïcide door verdrinking. Dit profiel wijzigt nagenoeg totaal bij de suïcide van vrouwen in het algemeen. Waar zij zich eveneens meestal het leven benemen door verhangen, maken zij omzeggens evenzeer gebruik van medicatie of andere gifmiddelen. Op de derde plaats en veel minder frequent kent men bij vrouwen suïcide door verdrinking, terwijl amper een heel klein percentage van de vrouwen teruggrijpt naar een vuurwapen. Het onderzoek, uitgaande van de Vlaamse overheid, bevestigt in zijn resultaten dat vrouwen vaak teruggrijpen naar de “zachtere” middelen en eigenlijk eerder een poging tot suïcide ondernemen om de aandacht te trekken.

Zoals voorgaand exploratief onderzoek van het Vast Comité P aantoonde¹¹ – dit wordt trouwens bevestigd door de buitenlandse onderzoeken waaraan we reeds refereerden – dient het dienstwapen als middel bij uitstek wanneer leden van de politie zich van het leven willen benemen of een poging daartoe ondernemen. Dit middel van zelfdoding werd in 75 % van de

suïcides gebruikt, hetzij in 33 van de 44 gevallen. Een tweede opmerkelijke vaststelling, niettegenstaande de onvolledigheid binnen de meldingen zelf, is het feit dat de betrokkenen veelal op het ogenblik van de wanhoopsdaad deel uitmaakten van een actieve politie-eenheid, namelijk bij de interventie of recherche, of anderzijds een specialist in een bepaald domein waren. De meeste onder hen vervulden een onregelmatige of onoverzichtelijk dienst- en urenschema, waarbij bovendien een aantal tegen een herplaatsing of heroriëntering binnen de dienst aankeken. Inherent waren er dus blijkbaar ook, in de meeste gevallen, een aantal stressfactoren op het werk aanwezig, terwijl veelal uitsluitend als oorzaak “problemen van privé-aard” werden genoteerd naar aanleiding van de eerste bevraging. Wellicht brengt het kwalitatieve onderzoek een duidelijker beeld van de mogelijke pijnpunten die een rol spelen, zonder echter in pure determinatie ervan te vervallen. Enkel op die manier is het mogelijk een beter inzicht krijgen in de algemene nood tot ventilatie van problemen of tot de nood aan opvang. Om suïcide bij de politie, in de eerste plaats, beter te duiden binnen het geheel, wordt hierna een overzicht gegeven van de kwantitatieve gegevens die betrekking hebben op de periode 2001-2003.

4.2. BELGISCHE POLITIEPOPULATIE NA DE POLITIEHERVORMING

Tabel 1: Politiepopulatie na de politiehervorming

De cijfers werden door de federale politie¹² ter beschikking gesteld.

Politiedienst	Totaal	Man	Vrouw
Federale politie	11693 (30 %)	10456 (27 %)	1237 (3 %)
Lokale politie	27785 (70 %)	24152 (61 %)	3633 (9 %)
Totale populatie	39478 (100 %)	34608 (88 %)	4870 (12 %)

Tabel 2: Calog-personeel na de politiehervorming

Politiedienst	Totaal	Man	Vrouw
Federale politie	2986 (41 %)	1154 (16 %)	1832 (25 %)
Lokale politie	4285 (59 %)	1008 (14 %)	3277 (45 %)
Totale populatie	7271 (100 %)	2162 (30 %)	5109 (70 %)

4.3. POLITIESUÏCIDE: ABSOLUTE CIJFERS

Voor de periode van 1 januari 2001 tot 31 december 2003 heeft het Vast Comité P kennis van 44 effectieve zelfdodingen en van 5 pogingen. De meeste gegevens komen voort uit de bevraging van de lokale en de federale politie. Een aantal cases zijn bekend uit de mediaberichtgeving¹³ of via rechtstreekse contacten tijdens de eerste bezoeken naar aanleiding van het kwalitatieve onderzoek. Er blijken lacunes te zijn in de gegevens uit de periode van de politiehervorming, namelijk omtrent het jaar 2001¹⁴. Daarnaast komen een aantal cases, gekend via de mediaberichtgeving, niet systematisch terug uit de meldingen, terwijl ze na verificatie wel bevestigd konden worden. We vermoeden bovendien dat de suïcidegegevens met betrekking tot het burgerpersoneel, werkzaam bij de politie, quasi nooit automatisch opgenomen werden in de totaalcijfers¹⁵. We kunnen daarom veronderstellen dat de gegevens die we tot op vandaag¹⁶ bezitten niet voor honderd percent volledig zijn. Een volledig beeld zal aldus hernomen worden na afsluiting van het kwalitatieve deel van dit onderzoek.

4.3.1. Aantal politiesuïcides per niveau en per geslacht

Tabel 3: Aantal suïcides

Jaar	Aantal suïcides	Man	Vrouw	Federale politie	Lokale politie
2001	13	13	0	2	11
2002 ¹⁷	11	9	2	3	8

2003	20	19	1	5	15
------	----	----	---	---	----

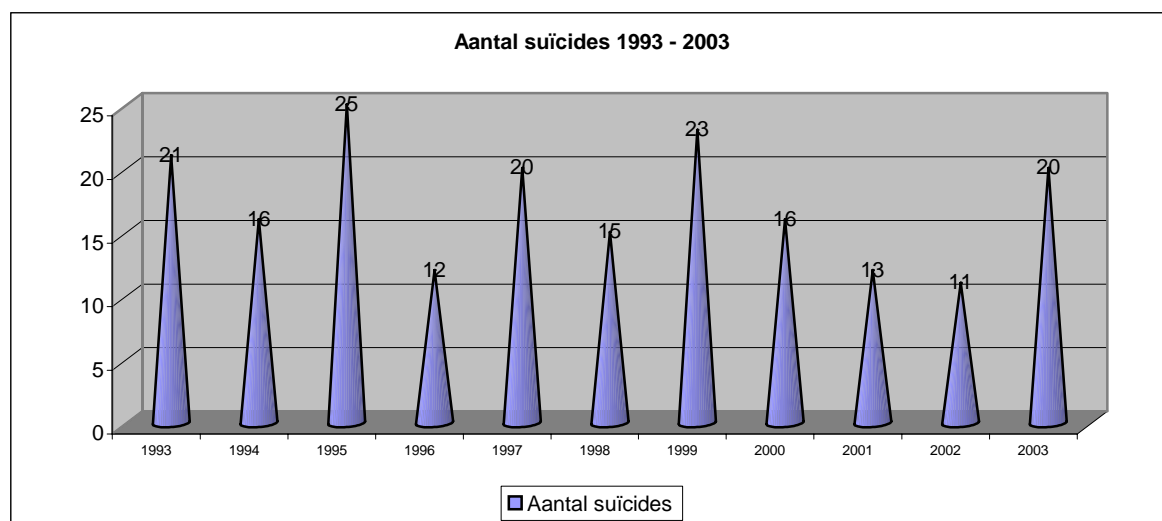
De cijfers van suïcide die betrekking hebben op deze periode, tonen in eerste instantie een ruime stijging in het jaar 2003. Op zich is deze stijging echter relatief aangezien er noch algemene gegevens van het NIS, noch van andere instanties beschikbaar zijn met betrekking tot deze periode. Dit aantal kan wel geplaatst worden tegenover de gegevens waarover het Vast Comité P beschikt uit zijn vorige onderzoeken. We beperken ons bij deze kwantitatieve studie tot de absolute cijfers, omdat de vele manipulaties die nodig zijn naar de grootte van de populatie, met betrekking tot de leeftijdscategorieën en inzake de verdeling van de geslachten aan duidelijkheid en realiteit doen inboeten.

4.3.2. Aantal politiesuïcides in de periode 1993–2003

Tabel 4: Jaarlijks aantal suïcides bij de politie

Jaartal	Aantal suïcides	Populatie
1993	21	33 689
1994	16	34 712
1995	25	35 527
1996	12	35 907
1997	20	onbekend
1998	15	36 419
1999	23	36 179
2000	16	36 933
2001	13	onbekend
2002	11	onbekend
2003	20	39 160
Gemiddeld aantal suïcides/gemiddelde politiepopulatie	19 = 52.1 per 100 000	36 500

Grafiek 1: Jaarlijks aantal suïcides bij de politie

De tabel en de grafiek geven een overzicht van de verdeling van het jaarlijkse aantal suïcides. We gaan uit van de politiepopulatie op zich, omdat er geen duidelijkheid bestaat over het al dan niet bestaan van suïcides bij het burgerpersoneel dat tewerkgesteld is bij de politie. Het aantal cases vertoont geen enkele regelmaat over de jaren heen. In een aantal jaren, namelijk in '93, '95, '97, '99 en 2003, stellen we 20 of meer suïcides vast, terwijl dit aantal met de helft daalt in een aantal andere jaren. De politiepopulatie neemt echter over de ganse periode met ongeveer 5 470 politieambtenaren toe. Het aantal suïcides in de periode 2001–

2003 is, op basis van dit aantal, dus zeker niet superieur aan deze van de voorgaande jaren. Het aspect “politiehervorming” als mogelijke stressfactor op organisatorisch vlak zal wellicht in een aantal cases een min of meer voorname rol hebben gespeeld, zonder dat we dit als oorzaak op zich kunnen bestempelen. Waakzaamheid is echter geboden voor eventuele gedragingen in de nabije toekomst als resultaat van de mogelijk onbedoelde gevolgen van die herstructurering. Aangenomen mag worden dat de heroriëntering van de ambten – de calogisering¹⁸ die de herplaatsing van een gedeelte van de politieambtenaren naar operationele bedieningen inhoudt – in een aantal gevallen voor persoonlijke en familiale drama’s zou kunnen zorgen. Veel personeelsleden investeerden immers persoonlijke tijd, kennis en energie om bepaalde specialisaties uit te oefenen, die hen en hun gezin jarenlang een zekere regelmaat in de combinatie werk–gezin bezorgden, maar nu rijzen er als gevolg van de onzekerheid, die gepaard gaat met structurele hervormingen, veel vraagtekens inzake werkinhoud, tijdsindeling en werkomgeving.

Anderzijds betekent een gemiddeld cijfer van 19 suïcides per jaar, op een gemiddelde populatie van 36 500 personeelsleden, hetzij 52/100.000, een uitermate hoog totaal in vergelijking met de beschikbare cijfers met betrekking tot de Belgische populatie in het algemeen. Niettegenstaande deze algemene gegevens schaars en onvoldoende recent zijn, geven ze wel een indicatie voor de juistheid van deze stelling. De laatste cijfers van het NIS dateren van 1997. Er deden zich in dat jaar bij benadering 21,4 suïcides per 100 000 inwoners voor in België. Echter volgens een recent rapport van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie met betrekking tot suïcide in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest omtrent de gegevens van 1998–2000¹⁹ bedragen de cijfers voor mannen 26.1 op een populatie van 100.000 in het Brussels Gewest en 29.1 voor 100.000 in Vlaanderen²⁰. Dat van de vrouwen ligt respectievelijk op 13.1 en 11.1 per 100.000 inwoners. Deze algemene cijfergegevens maken voldoende duidelijk dat het suïcidecijfer bij de politie merkkelijk hoger ligt, ongeacht de specificiteit van de politiepopulatie.

Suïcide doet zich, in het algemeen, vooral voor bij mannen, maar is daarentegen ook bijzonder aanwezig in de leeftijdscategorieën ouder dan 75 jaar. De politiepopulatie verdeelt zich enerzijds meer specifiek over leeftijdscategorieën van minimum 18 tot maximum 65 jaar, doch bezit anderzijds een actuele geslachtsverdeling van 88 % mannen tegenover 12 % vrouwen.

4.4. VERGELIJKBARE POPULATIES

4.4.1. Belgische Krijgsmacht

Tabel 5: Vergelijking van de cijfers van de Belgische politie en de Belgische Krijgsmacht

Periode	Suïcides		Pogingen tot suïcide	
	Politie	Krijgsmacht	Politie	Krijgsmacht
2001	13	3	Onbekend	7
2002	11	5	Onbekend	14
2003	20	10	5 gekend	16
Totaal	44	18	87 (schatting)	37

De absolute cijfergegevens van de politie zijn qua populatie wellicht het meest vergelijkbaar met die van de Belgische Krijgsmacht. We spreken in beide gevallen van om en bij de 40.000 personeelsleden in totaal en een gelijkaardige verdeling van de populatie over de leeftijdsklassen, namelijk tussen 18 en 65 jaar, en over de geslachten, in beide gevallen zijn er iets meer dan 10 % vrouwen. Waarschijnlijk is ook de aanwezigheid van bepaalde typische stressfactoren in beide beroepsdomeinen aanwezig, namelijk de onregelmatigheid in werkbestemming en in urenstelsel. Bovendien trainen militairen eveneens in het hanteren van vuurwapens, al bezit slechts een klein aantal onder hen, namelijk de leden van de militaire politie, een persoonlijk wapen. Ten slotte kunnen we wellicht de herplaatsingen van het personeel naar aanleiding van de recente politiehervorming voor een gedeelte vergelijken met deze ten gevolge van de hervormingen van de krijgsmacht.

Met betrekking tot de suïcidecijfers zien we onmiddellijk een verschil in absolute aantallen. Het jaargemiddelde van suïcide bedraagt bij de Krijgsmacht zes cases. Voor de drie jaren samen bedraagt het gemiddelde aantal niet de helft van dit bij de politie. Opvallend is wel dat men bij de Krijgsmacht een duidelijke kennis heeft van de pogingen tot suïcide die zich elk jaar voordoen. Dit is helemaal niet het geval voor de politie. We hebben met betrekking tot de onderzochte periode 2001–2003 slechts kennis van 5 pogingen. Aangezien het jaargemiddelde met betrekking tot de pogingen tot suïcide bij de Krijgsmacht tot 12.3 stijgt en dus in aantal minstens dubbel zo hoog ligt als de effectieve suïcides, kunnen we met vrees veronderstellen dat dit bij de politie ook wel eens dezelfde trend zou kunnen halen. Dit zou betekenen dat er minstens sprake zou zijn van 28 à 30 pogingen tot suïcide per jaar bij de politie. Wellicht kan het kwalitatieve onderzoek ons meer duidelijkheid brengen over de vraag: “waarom heeft de politie, indien ze dergelijke hoge toppen scheert inzake effectieve suïcides, dan geen of bitter weinig kennis omtrent de pogingen tot suïcide?” Volgens de epidemiologische gegevens gaat aan 50 % van de zelfmoorden trouwens minstens één poging vooraf. De cijfers in België (RUG) wijzen uit dat elke dag ongeveer 6 à 7 mensen effectief zelfmoord plegen, zowat 2120²¹ gemiddeld per jaar. In relatie tot de cijfers met betrekking tot de politie zou het dan, in principe, elke 20 dagen om een politieambtenaar gaan, we hebben namelijk bij de politie gemiddeld 19 per suïcides per jaar. Bovendien zou men kunnen veronderstellen – we gaan ervan uit dat er zich jaarlijks ook gemiddeld 29 pogingen tot suïcide zouden kunnen voordoen – dat er zich gemiddeld elke week minstens een drama met een politieambtenaar afspeelt: een politieman of vrouw verkeert wellicht in uiterste nood, heeft suïcidale neigingen, onderneemt misschien een poging of berooft zich effectief van het leven! Dit is veruit de belangrijkste vraag die ten grondslag ligt van een noodzakelijk verder kwalitatief en diepgaand onderzoek. Immers, dit gegeven, indien deze veronderstelling klopt, weegt onvermijdelijk enorm op een doelmatige en doeltreffende werking van de politiediensten.

4.4.2. Politie van Nordrhein Westfalen (Duitsland)

Tabel 6: Cijfergegevens met betrekking tot de politie van Nordrhein Westfalen

Jaartal	Aantal suïcides	Politiepopulatie
1991	9	41 507
1992	11	41 293
1993	6	43 555
1994	12	44 160
1995	13	44 687
1996	9	44 485
1997	12	44 008
1998	7	43 320
1999	16	42 952
2000	14	42 663
Gemiddeld aantal suïcides/gemiddelde politiepopulatie	11 = 25.4 per 100 000	43 263

De studie van Dieter Hartwig²² met betrekking tot suïcide bij de politie van Nordrhein—Westfalen in Duitsland, is vooral kwantitatief gericht. De betrokken politiepopulatie is in aantal vergelijkbaar met de Belgische politiepopulatie. In het jaar 2000 zijn er 37.245 mannen, hetzij 87,3 % en 5.418 vrouwen, hetzij 12,7 %, zodat tevens de verdeling van de politiepopulatie naar geslacht klopt. We stellen onmiddellijk vast, in absolute aantallen, dat het aantal suïcides bij de Belgische politie, gemiddeld 19 per jaar of 52/100.000, bijna de helft hoger ligt dan in Nordrhein Westfalen, dat gemiddeld 11 suïcides per jaar of 25.4/100.000 bedraagt. De suïcidecijfers van deze Duitse politiedienst zijn echter op hun beurt opmerkelijk hoger dan de suïcidecijfers met betrekking tot de gemiddelde populatie in Nordrhein-Westfalen. Dit cijfer bedraagt 12.6/100.000. Hartwig stelt eveneens vast dat er totaal geen lijn terug te vinden is met betrekking tot de suïcides over de jaren heen. De piekjaren in deze studie zijn 1994,

1995, 1997 en vooral ook 1999 en 2000 met respectievelijk 16 en 14 suïcides. In totaal werden er 109 suïcides geregistreerd tussen 1991 en 2000. In acht gevallen ging het om een vrouw die zich het leven ontnam met het dienstwapen. Opvallend bij deze suïcides is dat deze vrouwen telkens behoorden tot de jongste categorie, namelijk ze waren allen tussen 20 en 29 jaar oud. Bij de mannen gebeurde 73,4 % van de suïcides met het dienstwapen, terwijl in 15,6 % van de gevallen het ging om verdrinking (+/- 5 %), door zich onder de trein te werpen (+/- 4 %) of door vergiftiging (+/- 2 %). In bijna de helft van de gevallen pleegden de politieambtenaren thuis suïcide en in ongeveer 20 % op de werkplek. De overige 30 % van de suïcides deed zich voor op de openbare weg. Ten slotte werkte meer dan 60 % van de betrokken politieambtenaren, voor deze wanhoopsdaad, in een operationele dienst. Hartwig merkt daarbij op dat 47,7 % van de suïcides zich binnen de vijf jaar na verandering naar een nieuwe functie voordeden.

4.5. TYPISCHE KENMERKEN IN HET BELGISCH ONDERZOEK

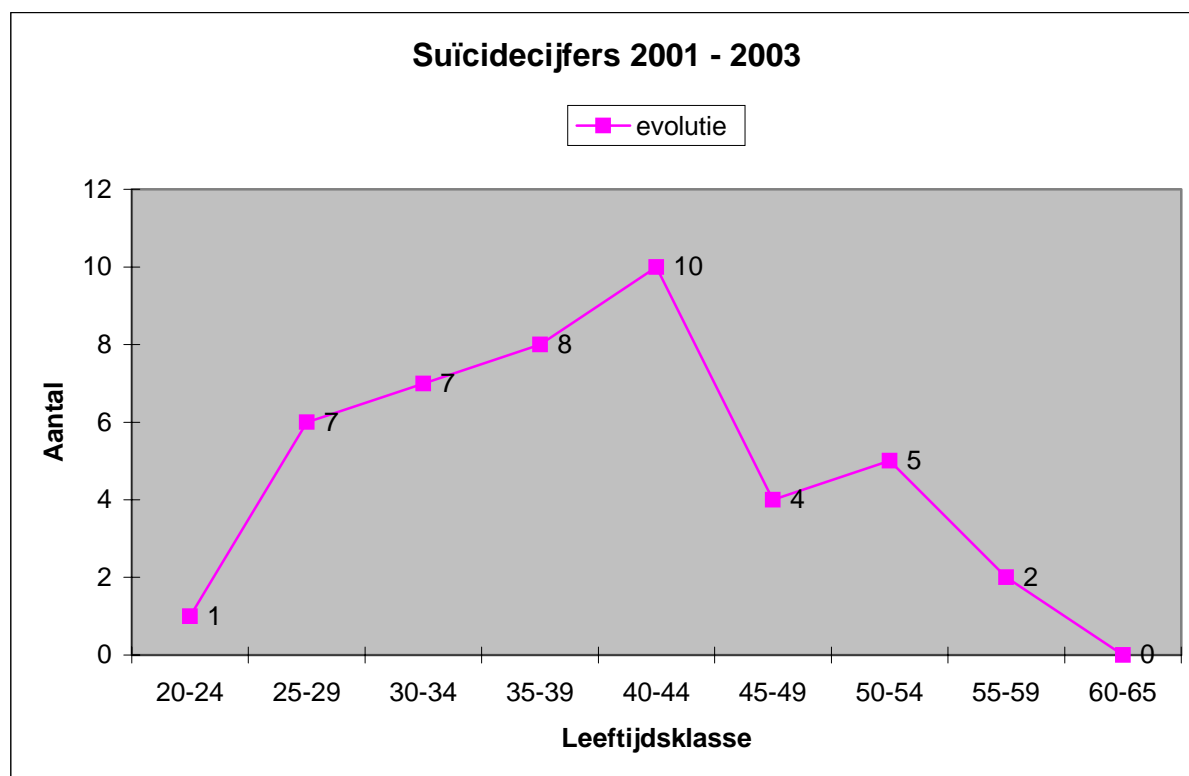
4.5.1. Geslacht

Het aantal zelfmoorden bij mannelijke politieambtenaren overheerst logischerwijze ook hier. De meeste suïcides bij de politie doen zich, net zoals de Belgische cijfers in het algemeen aantonen, drie keer zoveel voor bij mannen dan bij vrouwen. Het sterftecijfer door zelfmoord is na standaardisatie 2,3 maal hoger bij mannen dan bij vrouwen²³. Niettegenstaande het vrouwelijk personeel bij de politie maar een klein percentage van de totale politiepopulatie vertegenwoordigt, moeten we nochtans even stil blijven staan bij de betreffende cijfers. Van de vijf gekende pogingen zijn er immers twee vrouwen bij.

Volgens Dr. Peter Hooft van de Gezondheidsadministratie van de Vlaamse Gemeenschap²⁴ zijn zelfmoordpogingen bij vrouwen sterker vertegenwoordigd dan bij mannen. Vrouwen zouden bovendien ook meer de “zachtere” middelen gebruiken – medicijnen veeleer dan wapens – en overleven dus vaker de wanhoopsdaad. Bij de vijf politievrouwen die de hand wilden slaan aan zichzelf of ook effectief suïcide pleegden, gebruikten er 3 hun dienstwapen waarvan één poging mislukte, één van hen verhing zich en één trachtte zichzelf met medicatie te vergiftigen. Het beeld van suïcide bij politievrouwen klopt dus niet volledig met de algemene bevindingen. Ook in het Duitse onderzoek bij de politie komt naar voor dat de vrouwen die suïcide pleegden dit telkens deden met hun dienstwapen. Het bezit van een wapen, en in het geval van de politievrouw er ook mee kunnen omgaan, speelt blijkbaar een grote rol.

4.5.2. Leeftijdscategorie

Grafiek 2: Leeftijdsklassen: de suïdecijfers 2001–2003

Zelfmoord is, wat de gemiddelde bevolking betreft, de eerste doodsoorzaak bij mannen tussen 25 en 45 jaar. Jaarlijks sterven meer mensen door zelfmoord dan ten gevolge van verkeersongevallen. Het zwaartepunt van de leeftijd waarop politieambtenaren suïcide plegen, namelijk in 80 % van de gevallen, ligt eveneens en vooral tussen de leeftijdsgrenzen van 25 tot 45 jaar. De leeftijd van de drie vrouwelijke politieambtenaren die suïcide pleegden, was respectievelijk 22, 26 en 28 jaar. De jonge leeftijd bij vrouwen werd eveneens bevestigd door de studie bij de Duitse politie van Nordrhein-Westfalen. Het geactualiseerd beeld van de leeftijdsverdeling naar aanleiding van suïcide bij de politie is verder over het algemeen gelijklopend aan hetgeen naar voor kwam uit het exploratief onderzoek met betrekking tot de periode 1990–1998.

4.5.3. Plaats van suïcide

Tabel 7: Plaatsen waar politieambtenaren suïcide plegen

Jaar	Thuis	Openbare weg	Commissariaat
2001	9	2	2
2002	9	2	0
2003	14	5	1

Politieambtenaren plegen voornamelijk suïcide in hun eigen woning (in meer dan 70 % van de gevallen) of bevinden zich bij deze daad op de openbare weg in de nabije omgeving van de woning. In één van drie de gevallen, waarbij de betrokkene suïcide pleegde binnen zijn eigen werkomgeving, gaat het trouwens om het commissariaat aanpalend aan de eigen woning. Er treden ook in dit verband nauwelijks of weinig veranderingen op, in vergelijking tot het vorige onderzoek. Dat politieambtenaren veelal binnen hun gekende omgeving blijven, is wellicht nauw gerelateerd aan het feit dat de meeste hun dienstwapen, dat in hun bezit is of eerst op de werkplek wordt opgehaald, gebruiken. Bovendien spelen ook veelal persoonlijke en familiale motieven naast de mogelijk werkgerelateerde redenen een rol bij deze daden.

4.5.4. Gebruikte middel

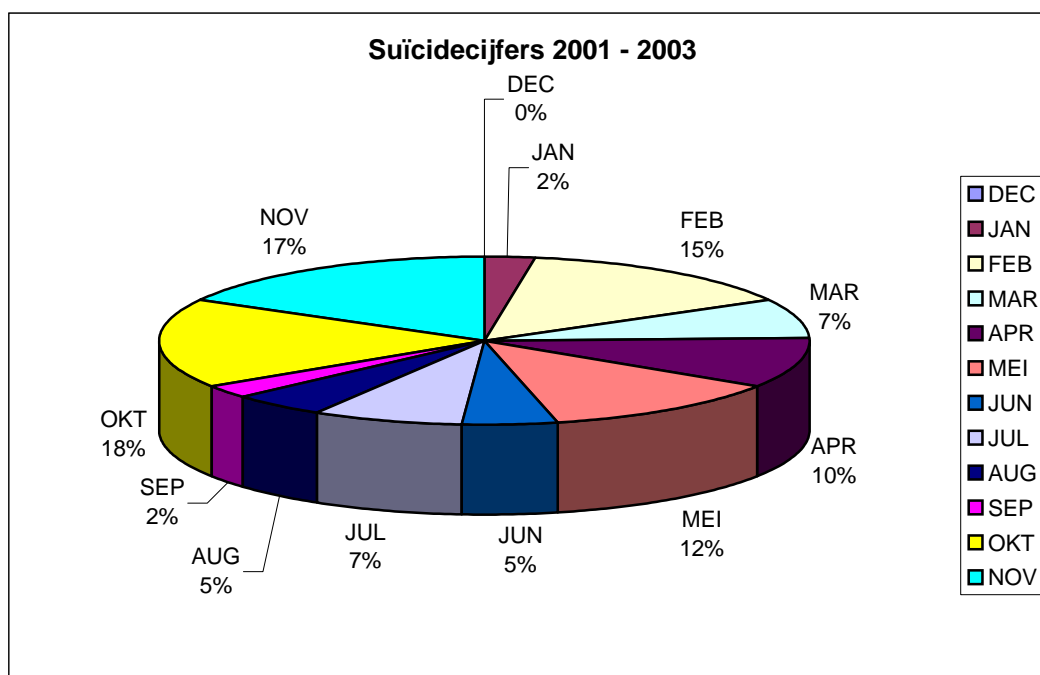
Tabel 8: Gebruikte middel om suïcide te plegen

Jaar	Vuurwapen	Verhanging	Onder trein	Medicatie
2001	12	0	0	0
2002	7	3	1	0
2003	14	5	1	1
Totaal	33	8	2	1

Uit het gevoerde onderzoek met betrekking tot suïcide in de periode 1990-1998 bleek dat het middel bij uitstek een vuurwapen was, voornamelijk het eigen dienstwapen. Deze bevindingen worden terug bevestigd naar aanleiding van deze opvolging. Maar liefst 75 % van de suïcides in de beschouwde periode gebeurde met een vuurwapen. Ook het onderzoek bij de Duitse politie in Nordrhein-Westfalen bevestigt deze tendens, namelijk 74,3 %. Wellicht speelt niet enkel het aspect "bezit van een vuurwapen" een grote rol, ook het aspect "het kunnen manipuleren" ervan, valt wellicht niet te onderschatten. Bovendien leert het onderzoek ons dat de betrokkenen het vuurwapen eerst ophalen in de dienst als "ritueel" van de daad beschouwen. In vele gevallen blijkt suïcide immers een weloverwogen stap te zijn. Het vuurwapen, of het nu al dan niet het dienstwapen betreft, is in elk geval een vertrouwd object voor elke politieambtenaar. We merken trouwens op dat in de meeste andere gevallen, waarbij het dienstwapen niet werd gebruikt, de betrokkenen ook helemaal niet over een wapen beschikten, hetzij omdat ze langdurig afwezig waren, hetzij omdat zij er gewoon geen ter beschikking hadden.

4.5.5. Tijdstip van suïcide

Grafiek 3: Tijdstip waarop politieambtenaren suïcide plegen

Meer dan 80 % van de suïcides bij de politie in de betrokken periode van 3 jaar deed zich voor ofwel in het voorjaar tussen februari en mei ofwel in het najaar in de maanden oktober en november. Het najaar komt trouwens steeds als meest dierste periode, wat politie-suïcide betreft, naar voren, zowel in het totale onderzoek naar suïcide van het Vast Comité P als in het onderzoek van de Duitse politie van Nordrhein-Westfalen.

4.5.6. Frequentie van suïcide

Wanneer we suïcide bestuderen, merken we dat, niettegenstaande er geen enkele lijn of regelmaat in vast te stellen is, een aantal suïcides van politieambtenaren zich soms in een korte tijdsperiode na elkaar voordoet en zelfs geregeld gebeurt binnen eenzelfde dienst. Merk-

waardig genoeg zijn deze opeenvolgende voorvallen telkens de basis voor het in vraag stellen van de politie en haar werking. Zo deden er zich begin maart 1998 drie suïcides in één week tijd voor. Onmiddellijk werd de op til zijnde politiehervorming als mogelijke oorzaak naar voor geschoven. Begin november 2001 deden er zich twee opeenvolgende suïcides, in een tijdsperiode van vijftien dagen, voor in eenzelfde korps. Drie andere opeenvolgende suïcides in een ander korps in de eerste helft van 2003 deden onmiddellijk opnieuw vragen rijzen bij de politiewerking en de recente politiehervorming.

Wellicht valt een bijkomende stressfactor, die een dergelijke indringende hervorming kan teweegbrengen, niet te onderschatten. Toch is het belangrijk op te merken dat de suïcide van een collega drempelverlagend kan werken bij een politieambtenaar die op hetzelfde ogenblik suïcidale neigingen heeft. Het is dan blijkbaar juist op dergelijke momenten dat dienstverantwoordelijken bijzonder aandachtig dienen te zijn voor eventuele signalen of pogingen.

5. DEEL II: KWALITATIEVE STUDIE

5.1. INLEIDING

Het kwalitatief onderzoek waarbij interviews op vrijwillige basis worden afgenomen van kennissen van de suïcidanten, uit zowel de werk- als privé-omgeving, is pas recent van start gegaan. Het is dus nog te vroeg om volledige conclusies te formuleren. Er wordt echter nogmaals benadrukt dat het geenszins de bedoeling is de oorzaken van politie-suïcide te duiden. Veel meer is het diepgaand en kwalitatief onderzoek nodig om de effecten van suïcide en de gerelateerde sociale processen, die aan de basis kunnen liggen van suïcideneigingen, suïcidepogingen of van effectieve daden, te achterhalen. Het probleem van suïcide bij de politie wordt wellicht teveel onderschat binnen de politie zelf. In elk geval is het zo dat sociale probleemgevallen en zelfs de cases van politieambtenaren die een poging tot suïcide mogelijk ondernemen of reeds voorafgaand aan een effectieve daad ondernamen, totaal onbekend zijn. Meestal wordt pas aan de alarmbel getrokken wanneer er zich kort na elkaar enkele suïcides in eenzelfde omgeving of dienst voordoen. Op dat ogenblik halen deze suïcides de kranten en worden ze aangewend om mistoestanden aan te klagen. Nochtans weten we uit de literatuur alsook uit het onderzoek dat suïcide maar in weinig gevallen het gevolg is van een plotse opwelling. *“Zelfmoord is het product van stress gecombineerd met de moeilijkheid om er gepast op te reageren en de dodelijkheid van het suïcidale gedrag”²⁵. Deze drie factoren zijn noodzakelijk om tot zelfmoord te komen*. Veeleer gaat het dus om een soort “kookpunt” dat een persoon op een bepaald moment bereikt nadat hij of zij ervan overtuigd is geen uitweg meer te vinden voor de verscheidene negatieve aspecten waarmee hij of zij op een bepaald ogenblik geconfronteerd wordt.

Een aantal reflecties kunnen in de huidige stand van het kwalitatief onderzoek uitsluitend als algemene leidraad worden meegegeven. Daarnaast wordt aan het einde van dit tussentijds verslag een meldingsformulier “suïcide bij de politie” voorgesteld, zodat in het kader van de opvolging van dit onderzoek een systematische registratie en melding van de pogingen tot of van de suïcides kan gebeuren.

5.2. REFLECTIES

Iedereen heeft recht op eerbied voor zijn privé-leven; niemand mag zich mengen in de persoonlijke of familiale problemen van iemand anders. Nochtans is er al in deze onderzoeksfase (onderzoek bij de hiërarchische oversten, collega's, ouders of vrienden van politieambtenaren die zelfmoord hebben gepleegd), reden om te twijfelen aan een dergelijke houding. Vele, zo niet alle gesprekspartners, waren heel verrast door de zelfmoord van hun collega, alsof ze geen enkel voorteken, geen enkele verandering in zijn gedrag hadden opgemerkt. Zelfmoord kent niet één enkele oorzaak. De oorzaken moeten worden gezocht in een geheel van factoren, die men als ziekelijk zou kunnen beschrijven. Daarom moet men met de minste aanwijzing rekening houden. Een verandering, hoe klein ook, in de manier van kleden, praten of werken, in het humeur van een collega moet een indicator vormen. Soms zelfs kan een eenvoudige indruk leiden tot een voorgevoel dat je het best met een referentpersoon kunt delen, die dan weldoordacht tussenbeide kan komen. Daarvoor moet

eenieder zich betrokken voelen en met tact en discretie doordacht een stap naar de andere durven te zetten, communiceren en doen communiceren. De noodlijdende persoon zal eerst elke commentaar weigeren, zich misschien ergeren over die inmenging in zijn privé-leven, zelfs verontwaardigd zijn over zo'n arrogantie. Maar als zijn gesprekspartner handig en tactvol te werk gaat, zal hij uiteindelijk zijn hart uitstorten en zijn wanhoop bekennen.

De *accountability* die men bij alle personeelsleden van de politie probeert in te prenten, moet worden onderwezen, zodat ze zowel in de basis- als in de voortgezette opleiding een echt leitmotiv vormt. Als bij elkeen die plicht om “*accountable*” te zijn wordt ingeprent, totdat ze een systematiek wordt, kan de overste ook permanent of ten minste frequent in contact staan met zijn ondergeschikte. Die relatie, die per definitie vanzelfsprekend is geworden, zal de band tussen de kaders versterken, gedachtewisselingen vergemakkelijken en makkelijker tot vertrouwen leiden. Er moet komaf worden gemaakt met het stereotiepe beeld van de politieambtenaar die op het terrein een hart van steen heeft, als zou hij immuun geworden zijn door de drama's die hij in de loop der jaren tijdens de uitoefening van zijn functie heeft vastgesteld of vernomen. De politieambtenaar, wat ook zijn gestel is, komt rechtstreeks in contact met de realiteit, hij moet zijn angst overwinnen, niet alleen naar de buitenwereld toe, maar ook ten aanzien van zijn collega's en oversten. De politieopleiding moet aan dat zuiver menselijke aspect van het politieambt veel belang hechten. De man of vrouw in uniform blijft altijd een mens van vlees en bloed met zijn of haar sterktes en zwaktes. Een politieagent laat zijn gevoelens niet achter in de kleedkamer samen met zijn burgerkleding. Van de eerste tot de laatste minuut dat hij dienst heeft, neemt hij die mee, wat bij de ene politieambtenaar meer tot uiting zal komen dan bij de andere.

In dit stadium van het onderzoek is al duidelijk dat de perceptie die bepaalde chefs hebben over zichzelf en hun manier van doen helemaal niet overeenstemt met de werkelijkheid. De meeste chefs die we hebben ontmoet, zijn er immers van overtuigd dat ze een beleid voeren waarbij de deur altijd openstaat en hun ondergeschikten altijd en overal hun hart kunnen komen uitstorten. Die laatsten vertellen helemaal niet hetzelfde als hun chefs. Het charisma, de manier van zich te gedragen, de beslissingen die sommige chefs op bevelende toon nemen, staan een dialoog in de weg. Wanneer een politieambtenaar steun of hulp zoekt of gewoon een luisterend oor, wendt hij zich zelden tot een overste omdat hij twijfelt aan zijn reactie. Hoe kan iemand over de drempel van de “open deur” van de chef stappen om hem zijn wanhoop op te biechten zonder schrik te hebben voor een drastische maatregel, zoals een verandering van dienst of taken, de inlevering van het wapen, enz.?

Het lijkt ons dan ook het beste dat de chef zelf de stap zet naar de ondergeschikte waarvan werd gemeld dat hij verward leek.

Net zoals andere onderzoeken in andere landen, heeft ook ons onderzoek niet kunnen aantonen dat zelfmoorden bij de politie hoofdzakelijk te wijten zijn aan oorzaken die inherent zijn aan de beroepsomgeving of aan de politieopdrachten. Maar gezien de plurifactoriële dimensie van het fenomeen, kunnen ze – op een of ander ogenblik – elementen zijn geweest die het proces bij iemand die psychologisch al verzwakt is, hebben in gang gezet. Het gaat dan bijvoorbeeld om een verandering van affectatie, een graad die niet is behaald, een functie die iemand allang ambieert maar niet heeft gekregen. De werkoverlast vormt eveneens een niet-verwaarloosbaar element. Werkoverlast verplicht het individu om afstand te nemen van zijn naasten om zich bijna uitsluitend aan zijn beroepsactiviteiten te wijden. Op hun beurt voelen de naaste familieleden en vrienden zich verwaarloosd, betwisten die manier van leven en keren hem geleidelijk de rug toe. Elk gezinsleven dat zo wordt verstoord, brengt gevolgen mee die rampzalig kunnen zijn: veel ruzies, zelfs een scheiding of echtscheiding. Sociaal isolement wordt dan het lot van de *workaddict*. Zoals we *supra* al hebben benadrukt, leidt dat isolement – dat gebrek aan morele steun eigenlijk – ertoe dat de overbelaste politieambtenaar op een andere manier verstrooiing gaat zoeken en vaak probeert te ontsnappen in alcohol of drugs. Mensen zullen dan ondankbaar zijn tegenover hem en geen interesse tonen voor zijn werk vanwege zijn gedrag.

De registratie van de (poging tot) suïcide en gerelateerde incidenten bij het Vast Comité van Toezicht op de politiediensten

1. AARD VAN HET INCIDENT

- poging tot suïcide
- suïcide
- dodelijk verkeersongeval

2. BETROKKENE(N)

- lid operationeel kader
- lid calog
- man / vrouw

3. DATUM INCIDENT

□□ / □□ / □□□□

4. AANKONDIGING SUÏCIDE

- niet mondeling brief e-mail

5. FUNCTIE

- operationele dienst met onregelmatig urenstelsel
- operationele dienst met regelmatig urenstelsel
- niet-operationele dienst
- gespecialiseerde functie

6. WERKPLEK

- vast werkadres (aanvang/einde dienst)
- veranderlijk werkadres

7. VERANTWOORDELIJKHEID

- leidinggevende functie middenkader
- leidinggevende functie hoger kader

6. BIJKOMENDE ASPECTEN

- alcoholisme / geregeld overdadig alcoholverbruik
- gekend medicatiegebruik druggebruik
- ziekte (medische oorzaak) ziekte (psychische oorzaak)
- problemen van persoonlijke aard problemen van familiale aard
- gebeurtenis of incident in dezelfde dienst / in dezelfde periode:.....
- bijkomende aspecten met betrekking tot het werk
- tucht in het laatste jaar of hangend tuchtdossier
- recente negatieve evaluatie
- recente verandering van functie (plaats of inhoud)
- recente weigering van een gevraagde functie, graad of overplaatsing
- wapen in bezit wapen niet in bezit wapen niet in bezit, doch opgehaald in de dienst

7. PLAATS VAN HET INCIDENT

- thuis (woning – aanhorigheden) spoorweg

openbare weg in de omgeving woning

werkplaats

openbare weg

andere: waar:

8. WIJZE

dienstwapen

ander vuurwapen

verhänging

medicatie

verkeersongeval met trein

verkeersongeval met auto

NOTEN :

-
- 1 De term zelfmoord bezit inherent een negatieve connotatie met het strafrecht, terwijl zelfdoding eigenlijk voorbij gaat aan een aantal maatschappelijk factoren.
 - 2 Les services publics d'urgence: dialogue social dans un environnement en mutation. Rapport soumis aux fins de discussion à la réunion paritaire sur les services publics d'urgence. Document JMPES/2003, Bureau international du Travail (BIT), Genève, 2003.
 - 3 NIVELLE, P., *Onderzoek naar suïcide bij de Belgische politiediensten*, 1999, p. 128.
 - 4 Een uitgebreide literatuurstudie is beschikbaar in het werk van Pierre Nivelles.
 - 5 KOP, N, EUWEMA, M. en SCHAUFELI, W., "Burnout, job stress and violent behaviour among Dutch police officers", *Work and Stress*, 1999, vol. 13, n° 4, p. 326-340.
 - 6 STORCH, J.E. en PANZARELLA, R., "Police stress: State-trait anxiety in relation to occupational and personal stressors", *Journal of Criminal Justice*, vol. 24, nr. 2, 1996, p. 99-107.
 - 7 ANDERSON, B., "Le travail de police peut vous tuer même si personne ne tire de balles dans votre direction", colloquium in Washington DC over de Critical Incident Stress Debriefing, in *Calibre Presse Street Survival Newsline*, nr. 266, van het Engels vertaald door A. CHEVALIER, psycholoog bij het politiekorps van Lausanne, website IPA-Vaud.
 - 8 CUMMINGS, J.P., "Le stress et le suicide chez les policiers", in *La Gazette de la gendarmerie royale canadienne*, vol. 59, nr. 5, 1997, p. 18-23.
 - 9 MEZZA-BELLET, F., "Suicide et vie professionnelle: Les risques du métier", thematische dagen over psychiatrie, in *Magazine de l'Orphelinat mutualiste de la police nationale*, nr. 494, januari 2001.
 - 10 Zelfmoord in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, situatie 1998-2000, dossiers van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, 2003/04, Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 9.
 - 11 NIVELLE, P., *Politiesuïcide. Exploratief onderzoek naar suïcide binnen de Belgische reguliere politiediensten (1990-1998)*, Vast Comité P.
 - 12 Federale politie, Algemene directie HRM, directie van de mobiliteit en loopbaanbeheer, bureau organisatie en methode.
 - 13 Deze gegevens worden eerst op hun juistheid geverifieerd alvorens ze worden opgenomen.
 - 14 De federale politie meldde ons haar cijfers voor deze periode rekening houdend met de afvloeï van het gedeelte personeel uit de lokale brigades die op 1 april 2001 bij de lokale politie werd gevoegd, terwijl op die datum vele lokale zones nog niet officieel werden gevormd op basis van het aanwezige personeel.
 - 15 Voor het jaar 2002 is er één melding van een suïcide van een lid van het burgerpersoneel.
 - 16 Dit tussentijds rapport werd opgesteld op 31 maart 2004.
 - 17 1 suïcide betreft een lid van het Calog-personeel.
 - 18 Met calogisering wordt bedoeld dat de ambten die niet noodzakelijk door personeel met een specifieke politiehoedanigheid of politiebevoegdheid dienen te worden uitgevoerd – de niet-operationele plaatsen – nu ingevuld worden met ander contractueel of statutair personeel. Dit betekent dat de politiemensen die voorheen een dergelijk ambt bezetten nu geheroriënteerd worden naar een operationele bediening.
 - 19 "Zelfmoord in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, situatie 1998-2000", dossiers van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, 2003/04, Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie.
 - 20 Volgens dit rapport is de methode van certificatie en registratie van doodsoorzaken identiek in Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Dit laat toe om betrouwbare vergelijkingen te maken.
 - 21 Bevolkingstatistieken NIS 1993 – 1997.
 - 22 HARTWIG, D., "Suizidverhalten von Polizeivollzugsbeamten und –beamtinnen in Nordrhein-Westfalen von 1991 bis 2000" in *Michel Heinrich. Suizidprophylaxe. Theorie und praxis*. Jg. 30, 2003, Heft 1, Psyndex, Exerpta Medica.
 - 23 "Zelfmoord in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, situatie 1998-2000", o.c., p. 17.
 - 24 Artikel in de Standaard, Tom Ysebaert van 20 augustus 2003.

²⁵ “Zelfmoord in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, situatie 1998-2000”, o.c., p. 37.